

Albert-Gregori Blancafort. Orguener

Carles Guinovart i Rubiella

Acadèmic de número. carlesguinovart@ono.com

Excel·lentíssim senyor president, companys i companyes de l'Acadèmia, senyores i senyors.

Em plau extraordinàriament donar avui la benvinguda, des de la secció de música d'aquesta Reial Institució, com a acadèmic corresponent per Collbató, a l'il·lustríssim senyor Albert-Gregori Blancafort, i em plau en gran mesura pel reconeixement que em mereix la qualitat, entrega i perfeccionisme del seu treball com a mestre orguener. Tasca magnífica de construcció del so en els gran espais catedralicis i que em complau valorar, personalment, com una autèntica arquitectura d'integració, aquella que dona veu a l'edifici religiós i ens parla amb eloqüència a través de l'estudiada reverberació d'un cos colossal, la pròpia església pètria, posada, com un ésser viu, tota ella en vibració. Si l'eminent musicòleg Màrius Schneider argumenta, a través de la tesi del seu sorprenent llibre *L'origen musical dels animals símbols en la Mitologia i Escultura antigues*, que «les pedres canten», podem afirmar que la veu de l'orgue sobre aquestes mateixes pedres els hi dona una major projecció i, en ocasions, un sentit de transcendència.

Ja ve de llarg antuvi que s'ha relacionat la composició musical amb l'arquitectura, i si bé s'ha volgut veure, en el seu propi organisme, la construcció compositiva en paral·lel a l'edificació de pedra, mai ha tingut aquesta idea tanta veracitat com en el cas de l'orgueneria, la construcció de l'orgue integrat en l'espai arquitectònic d'una gran basílica. La presència de l'orgue a l'església, el lloc estudiat de la seva mateixa ubicació que dialoga amb la ressonància dels grans espais, ofereix la seva dimensió sonora, en una gamma immensa de registres entre els més subtils, al servei del culte o del concert. Des dels accents íntims de la llengüeteria dolça, que tant inviten al recolliment les ànimes pietoses, fins els sons imponents del *plein jeu*, descobrim que tal com omplen les ones l'espai catedralic, emplen igualment l'esperit de qui devotament l'escolta.

Però tot això és possible gràcies al gran treball matemàtic, geomètric, d'estudi de les proporcions que fa prèviament l'orguener, aquest rar luthier de tubs metàl·lics que defineix finalment, com hem dit, la veu de l'edifici, adaptant-la curosament a llurs grans espais. És el propi edifici, doncs, el que exhala la seva essència geomètrica, la seva pròpia harmonia de les proporcions, configurada a través dels sons, com aquella "Harmonia de les esferes" en la mentalitat pitagòrica, i que ens fa sentir la seva vastitud en la nostra immersió sota les grans voltes, que, sonorament, li serveixen de pulmons. Una veu rica en matisos que tant pot ser profunda i greu, tal vegada terrible, com les veus misterioses dels murs, carregats de sospirs angoixants, del *Castell de Barba Blava* en l'òpera de Béla Bartók; tant pot ser majestuosa com portada subtilment per un fil de llum en la registració més excelsa de l'instrument.

Així doncs, l'orgue, aquest rei dels instruments, que es remunta potser a l'antiguitat, pot conuiu molt bé amb el concepte medieval d'aquell *Quadvivium*, on la Música compartia disciplina amb l'Aritmètica, la Geometria i l'Astronomia, relació que avui ens sobta i desconcerta, donada la seva

càrrega científica i extremada precisió, però que res defineix millor el que volem dir, quant al pensament constructor que integra amb saviesa plena i majestuositat l'instrument a les característiques pròpies del temple.

L'admiració que sento envers la construcció d'un orgue, com ja deia al principi, està en què es tracta d'una extraordinària aventura, amb tot el risc que comporta l'autèntica creativitat, que toca infinitat d'aspectes sensibles, imbricats, des de la seva materialitat, en el ser religiós del veritable creient, a qui va adreçat, i, més enllà del sentit artesanal que representa, es converteix, des del més gran perfeccionisme, en autèntica obra d'art.

Grans organistes de la història que han comprés perfectament aquesta funció, com J. S. Bach, aquell demiürg de la música sagrada, capaç de fer escoltar, en expressió de Wilfrid Mellers, certament «La veu de Déu», era a la vegada no només un extraordinari coneixedor de l'instrument, sinó un gran expert en tota la tècnica de construcció, l'opinió del qual era altament valorada en tota l'Alemanya de l'època, i molt sol·licitada per fer dictàmens de nous instruments que s'hagueren construït o en fase de construcció. Relació íntima entre el músic consumat i els secrets amagats tal vegada de l'instrument, quant al coneixement tècnic de les causes sonores, físiques i matemàtiques que l'originen.

Certament aquesta màgia sonora que propaga en el recinte es pot produir gràcies al pensament de les mesures dels tubs, càlculs d'ajustaments, precisió en les proporcions..., tot allò que és pròpiament ofici, però un ofici que és, a l'ensem, eminentment creatiu, de manera que cada obra porta indefectiblement la personalitat artística i el segell propi del seu constructor.

A Catalunya gaudim de veritables joies organístiques disseminades al llarg i ample de la seva geografia, sigui potser un orgue positiu, de petites dimensions i transportable; sigui l'orgue barroc, romàntic o modern, l'apreciació dels quals fan les delícies dels estudiosos i dels experts; sigui aquell espècimen curiós tal vegada únic a la península ibèrica, com l'orgue de Sant Sever de Barcelona, entre els pocs històrics que han subsistit a la guerra en la nostra ciutat, que restaurà Gabriel Blancafort, pare de l'Albert, i que invita a interpretar un repertori del segle XVI, amb obres d'A. de Cabezón, Girolamo Frescobaldi o Correa de Arauxo, etc. O bé l'orgue de la catedral de Castelló d'Empúries, construït a principis del segle XIX però de concepció barroca, que reuneix característiques hispano-franceses, fet que el constitueix en exemplar únic al llarg de la nostra Pell de Brau i que fou reconstruït per Gerhard Grenzing, orguener format, per cert, en els tallers de Collbató. Seria llarga la llista, però no vull deixar al menys de citar, els orgues de Sant Pere de Berga; l'orgue de Talarn; el de Santa Maria de Montblanc, a la Conca de Barberà, reconstruït el 1977 per Georges Lhôte i Gabriel Blancafort; el de la parròquia de Sitges, o l'orgue de la parròquia de Torredembarra, en el Tarragonès, entre d'altres. Un magnífic patrimoni, malgrat les dificultats històriques, que és un punt d'orgull del nostre país, la conservació del qual es deu, en gran part, a la tasca sempre amatent dels Tallers de Collbató al llarg de les seves diferents fases.

Però l'orgue, malgrat la seva excelsa monumentalitat, es mou en un àmbit recollit; l'organista o, fins i tot, el mateix orguener, viuen el seu univers en una gran discreció propera sovint a l'anonimat. L'organista que dona vida a les celebracions litúrgiques, mig amagat en un nivell reservat del temple, sol ser per al fidel un autèntic desconegut, talment un àngel baixat del cel que il·lumina l'ànima religiosa. Rara és la vegada que hom assisteix a una celebració, com sí era el cas a l'església de La Trinité a París, per escoltar expressament al gran compositor Olivier Messiaen, que oficiava cada

festiu, i podia ser motiu de peregrinació, però és aquesta precisament l'excepció que confirma la regla de quasi secretisme de l'intèrpret. Aquesta mateixa humilitat, com la cosa més natural, succeeix també quant al mestre orguener, una professió artesanal de bon principi però, així com les grans construccions imaginatives de la gran arquitectura, pot arribar a nivells d'una extraordinària qualitat artística.

Tot això ens porta a considerar la trajectòria del nostre acadèmic corresponent per Collbató i la tasca ja ingent realitzada que ens mostra el seu ric currículum, que passo a dilucidar:

Continuador d'una activitat de més de vuitanta anys, ha elevat aquesta tradició al reconeixement internacional gràcies a obres com les de Tenerife, Montserrat o la Sagrada Família, amb un alt grau d'innovació artística i tecnològica.

Destaca pel seu interès en la creació d'orgues contemporanis i nous usos per a l'orgue.

Dedica molt esforç a la investigació acústica treballant amb universitats europees. És un divulgador de l'orgue actual a través de nombrosos articles i conferències.

Nascut a Barcelona i batejat a Collbató és el mestre orguener que dirigeix actualment el taller d'orgues de Collbató.

És fill de Gabriel Blancafort i Paris, mestre orguener de renom internacional, pioner en el redreçament del malmès panorama organístic de la postguerra espanyola. Més enllà de la seva dilatada producció, va dur a terme una gran labor d'investigació musicològica, anàlisi dels instruments i recerca de documents, accions que van contribuir a reconstruir la història del rei dels instruments dins l'àmbit ibèric.

L'Albert és fillol de Montserrat Torrent i Serra, l'organista de més renom de l'estat espanyol, protagonista juntament amb Gabriel Blancafort del redreçament del malmès panorama organístic del segle XX. Albert-Gregori Blancafort rep aquest segon nom de baptisme per la vinculació del seu pare amb el pare Gregori Estrada, monjo de Montserrat, gran organista, compositor i musicòleg, que va exercir una gran influència en la vocació orguenera de Gabriel Blancafort, aconsellant-lo entrar als obradors de Can Rogent (el 1952) i González a París (el 1958) i posteriorment amb Albert Blancafort en nombroses converses sobre els instruments, la música, els intèrprets i l'orgueneria, mantingudes d'ençà que es va fer càrrec del manteniment regular de l'anterior orgue OESA de la basílica de Montserrat.

Rep el seu nom de baptisme del seu padrí i oncle Albert, il·lustre músic que va crear i dirigir durant vint-i-cinc anys els Cors de RTVE (1958-1970), va dirigir l'orquestra de Cambra de la Südwest Deutsche Rundfunk (SDR) i darrerament va ser director del Cor Nacional d'Espanya. Va ser també compositor reconegut, membre de diverses agrupacions de compositors contemporanis.

És net de Manuel Blancafort i Roselló, reconegut compositor català que va iniciar la seva trajectòria a principis del segle XX amb el seu amic íntim, el també compositor Frederic Mompou, amb una extensa producció d'obres per a piano, orquestra i instruments de corda.

Amb tota aquesta ascendència familiar i moltes vivències i situacions que rebé durant la seva infantesa, és del tot natural que s'inclinés professionalment vers l'art de l'orgueneria.

Amb aquests antecedents podem suposar que el currículum és llarg i minucios. Per tant, a partir d'uns orígens tan prometedors, faré ara una síntesi del que segueix, gairebé a base de titulars (però poden accedir a través d'Internet a llegir tota aquesta minuciosa i interessant trajectòria).

Collbató és el municipi amb la tradició més antiga de la península ibèrica amb quasi cent anys d'història. Passà per tant per diferents etapes. Fundat l'any 1926 per Joan Rogent i dirigit per l'orguener italià Silvio Puggina, va arribar aquesta etapa fins el final de la Guerra Civil, continuant després el taller Rogent fins l'any 1963, que és quan s'incorpora Gabriel Blancafort i Joan Capella fundant aleshores l'empresa Blancafort-Capella.

Quant a Albert-Gregori Blancafort podem establir tres etapes: una primera de formació, que va de 1982 a 1989, una segona de direcció i una tercera, 1999-2014, d'obra pròpia. Molt vinculat, espiritual i geogràficament, al monestir de Montserrat, passa a anomenar-se Blancafort, Orguener de Montserrat Societat Limitada. Gràcies als coneixements adquirits en les seves estades a l'estranger i la millora de la situació econòmica general, s'inicia aquesta etapa a la recerca d'una qualitat més elevada en les construccions. En aquest període, l'orgueneria catalana assoleix els estàndards de qualitat europeus.

La seva producció, des de l'any 1999, en què assoleix la direcció del taller a la jubilació del seu pare, és la d'haver realitzat pràcticament un orgue per any, havent arribat a construir un total de tretze orgues de gran excel·lència en quinze anys, alguns dels quals han esdevingut, com el del monestir de Montserrat o el de la Sagrada Família, verament paradigmàtics.

Prenent notícia, a molts grans trets, del magnífic llibre sobre el nou orgue de Montserrat, intitulat *La llum del so* i editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, llibre que mostra no només l'ingent treball realitzat sinó la magnificència de l'instrument, podem dir de la descripció tècnica que l'orgue disposa de 63 registres amb 4242 tubs, 4 teclats manuals de 58 notes i un teclat de pedal de 32, acoblaments mecànics i elèctrics i un llarg etcètera que dona només una idea aproximada de l'enorme treball realitzat. He volgut portar aquest llibre extraordinari que mostrem exposat sobre un faristol aquí al davant, per si després de l'audició, volen fullejar les seves pàgines.

Permetin-me, per acabar, fer esment que la secció de música a la nostra Acadèmia està configurada a dia d'avui per musicòlegs, analistes musicals, intèrprets i compositors, i que la presència per tant d'un mestre orguener, tan proper a la vegada, com venim dient, al món dels nostres insignes arquitectes acadèmics, era el graó que ens quedava per cobrir i el punt d'enllaç entre la música i l'arquitectura, i ens plau sobre manera que pugui fer-se amb persona tan admirada com la del nostre novell acadèmic corresponent per Collbató a qui agraïm la seva bona disposició per entrar en aquesta insigne institució, que, des d'ara, pot considerar casa seva.

Els deixo ara amb un breu fragment de la *Tocatta i Fuga* de J. S. Bach, del concert inaugural de l'orgue de Montserrat per l'organista Théo Flury, com a colofó de tot el que hem anat dient.

17 de desembre de 2014